

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΙΨΕΝ : «Έντα Γκάμπλερ»

Θίασος Κατερίνας Άνδρεάδη

Η Έντα Γκάμπλερ είναι μία από τις πιο δυνατές γυναικείες φυσιογνωμίες του παγκοσμίου θεάτρου κι' από τις πιο σκοτεινές μέσα στο πολύμορφο Ίψενικό έργο. Ο μεγάλος Νορβηγός συγγραφέας, στην τρίτη περίοδο της δημιουργίας του, δεν ασχολείται πια αποκλειστικά με κοινωνικά θέματα, δεν ζητά να επιβάλει ιδέες κι' ανώτερες ήθικες θεωρίες. Η τέχνη, στο άπογειο της άκμης της, έγκαταλείπει σχεδόν πάντα την **thèse** κι' άρέσκεται να δημιουργεί μόνο για τη χαρά της δημιουργίας, να πλάθει ζωή σ' όποιαδήποτε μορφή, να χύνει στα πιο πολυσύνθετα καλούπια το ζωντανό υλικό που της δίνει ή ποίηση κι' ή ψυχολογία.

Η Έντα Γκάμπλερ δεν είναι κοινωνικό έργο κι' άς ανήκουν σε διαφορετικές τάξεις οι ήρωές του κι' άς μπαίνει σ' αυτό καθαρότερα παρά σ' οποιοδήποτε άλλο έργο, ή θεωρία του Ίψενικού τριγώνου. Το έργο αυτό δεν είναι άπάντηση σε κανένα έρώτημα προηγούμενου έργου, όπως οι Βρυκόλακες στη Νόρα, ή Έχθρος του λαού στους Βρυκόλακες. Είναι ένα καθαρό ψυχογράφημα, ένα πολυσύνθετο ψυχολογικό πορτραίτο. «Όλα σ' αυτό το έργο, και γεγονότα και ήρωες και ιδέες και δράση, γύρω άπ' αυτό το σκοπό στριφογυρίζουν: ν' αναδείξουν την ήρωίδα, να φωτίσουν τη μυστηριώδη ψυχολογία της, να υπογραμμίσουν, σ' όλες τις λεπτομέρειές της, την πλούσια και τόσο ανθρώπινη σε κακίες και ψυχικές εξάρσεις γυναικεία αυτή φυσιογνωμία.

Γι' αυτό, ένα από τα μεγαλύτερα προτερήματα του έργου, ύστερα από την ψυχαναλυτική δεξιοτεχνία, είναι ή άρχιτεκτονική του. Κι' όχι μόνο θεατρική, (ένότητας, συμμετρία, όλοένα αυξανόμενη δράση κ.τ.λ.) μά κυρίως πλαστική κι' αισθητική που είναι το κυριότερο γνώρισμα της μεγάλης δημιουργίας σ' οποιαδήποτε μορφή. Η Έντα Γκάμπλερ είναι ένα ολοκληρωμένο καλλιτεχνικό δημιούργημα, μία ανθρώπινη ύπαρξη γεμάτη παλμό κι' άσυγκράτητη φλέβα ζωής.

Παράξενο άριστοκρατικό πλάσμα, με υπερτροφία άτομικότητας, διεστραμμένο από κληρονομικότητα, άνατροφή μά κι' από έλευθερη, θάλαγες, βούληση. Τόσο ψηλά κι' ένσυνείδητα σηκώνει τη σημαία της άλλοπρόσαλλης διαγωγής της. Είναι μία παράδοξη ύπαρξη που μισεί, αγαπά, ζηλεύει, εκφράζεται όλοτελα διαφορετικά από τον άλλον κόσμο κι' αντίθεση κι' άπροσάρμοστη στη γεμάτη συμβιβασμούς ζωή, προσφέρεται όλοκαύτωμα στο ρωμαντικό και μακάβριο Ίδανικό του ώραιου θανάτου. Σατανικό, γοητευτικό πλάσμα, παίζει, θαρρείς, σ' όλο το έργο προκλητικότερα με τα αισθήματά μας, ξυπνώντας πότε το μίσος και την αγανάκτηση, πότε το θαυμασμό και τη γοητεία, μά ποτέ τη συμπόνια, και κερδίζοντας με την Ίδια τη δύναμή της, στο τέλος, την εξιδανίκευση με το μόνο μέσο που εξαγνίζει, τον ήρωϊκό θάνατο. Άγαπα, λές, περισσότερο την Ίδέα παρά τον άνθρωπο και θυσιάζει, χωρίς να διστάσει, τις ανθρώπινες μικροευτυχίες και τη δική της, για μία ώραία έντύπωση. Περιέργη καλλιτεχνική ψυχή, που δεν ξέρεις τί την οίστρηλατεί στις δαιμονικές έκδηλώσεις της: ζήλεια, άγάπη, κακία, πλήξη ή πληγωμένος έγωϊσμός που ζητεί να νικήσει με κάθε θυσία.

Οι άλλοι κοντά της, με την άδυναμία και την κλωσύνη, με την άπλη ανθρώπινη μοίρα τους, είναι άνικανοι να την καταλάβουν, να την αγαπήσουν, να τη μισήσουν. Ζει άπροσπέλαστη ανάμεσά τους και πεθαίνει μονάχη κι' άκατανόητη...

Έτσι, ζωντανεμένη μοναδικά, μ' όλη την κατανόηση που μπορεί να δοθεί ή παράδοξος αυτός τύπος, μάς έδωσε την Έντα Γκάμπλερ του Ίψεν, σε μία από τις πιο δυνατές δημιουργίες της, ή κ. Κατερίνα Άνδρεάδη. Δεν κάνω συγκρίσεις, γιατί πρώτη φορά

βλέπω το έργο αυτό στο θέατρο. Μά ήταν τόσο ώραία ή έρμηνεία της Έντα Γκάμπλερ, που όσο κι' αν ξέρω πως είναι άπειρες οι μορφές που μπορεί να δοθούν σε μία καλλιτεχνική δημιουργία από τις προσωπικές διαφορές των καλλιτεχνών, πιστεύω πως είδαμε στο θέατρο της κ. Άνδρεάδη μία από τις καλύτερες της Ίψενικής αυτής ήρωϊδας. Εύλύγιστη σε συναισθηματικές άποχρώσεις, έκφραστικότερη στη μιμική του προσώπου, πλαστική σε κίνηση, πειθαρχημένη στην έσωτερική γραμμή της ψυχογραφίας, ώραία, αίθέρια μπορεί να πει κανείς στην εμφάνισή της, ή κ. Άνδρεάδη σαν Έντα Γκάμπλερ, έδινε σ' όλη την ένταση την παραίτηση της ζωής που άποτελεί τη γοητεία της θεατρικής τέχνης.

Όλος ή άλλος θίασος που, όπως τόχουμε πολλές φορές σημειώσει, διακρίνεται για την εύσυνειδησία του και την άληθινή άγάπη του για την τέχνη, αυτή τη φορά, άσφαλώς χάρις στον έκλεκτο σκηνοθέτη κ. Κούν, παρουσιάστηκε πολύ πιο πειθαρχημένος σαν σύνολο και πλουσιότερος σαν προσωπική άπόδοση χωριστά ή καθένας. Όλοι έδωκαν τον καλύτερο έαυτό τους κι' άποδείχτηκε πως έχουν πολλές άκόμη δυναμικότητες που, κατάλληλα χρησιμοποιούμενες, θά πλουτίζουν όλοένα και πιο πολύ την καλλιτεχνική σταδιοδρομία τους.

Δέ μπορώ να μη σημειώσω ιδιαίτερα το μεγάλο άθλο και τη θαυμαστή έπιτυχία του κ. Μορίδη στο ρόλο του Έϊλερτ Λέβμπορκ, καθώς και της δ. Λεκού —έκτός από μερικές άπτόμετες μεταπτώσεις στη φωνή της στην πρώτη πράξη— στο ρόλο της Τέας. Η κ. Μηλιάδη έδωσε με πολλή ευγένεια κι' έσωτερικότητα τη γεροντοκόρη θεία του Τέσμαν, κι' ή κ. Σάσα Ίατριδου ήταν πολύ καλή στο μικρό ρόλο της Μπέρτας. Ο κ. Άποστολίδης ήταν άπόλυτα κύριος του ρόλου του και τον έδωσε πλαστικότερα, μά ίσως, σε μερικά σημεία, να χρειάζοταν περισσότερη ένταση για να μην είναι πολύ μονότονος. Ο κ. Δαμασιώτης είχε ένα δύσκολο ρόλο και λίγο άταίριαστο στην Ίδιοσυκρασία του... Κι' όμως τον έδωσε όσο μπορούσε καλύτερα και συγκρατημένα, με την έλαφρά μόνο κωμική χροιά που βάζει ή Ίψεν στο σχολαστικό και καλοκάγαθο αυτό τύπο.

Με το έργο του Ίψεν ή κ. Κατερίνα Άνδρεάδη κλείνει θριαμβευτικά —κρίμα, γιατί τόσο νωρίς:— τη χειμερινή περίοδο της καλλιτεχνικής εργασίας της που τόσες έκλεκτές συγκινήσεις μάς έχει χαρίσει.